DEO OPTIMO MAX.

QUÆSTIO MEDICA,

CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS manè discutienda in Scholis Medicorum, die Jovis tertiâ mensis Martii, Anno Domini M. DCC. LVII.

M. DAVID VASSE, Rei Herbariæ Professore, M. JOANNIS DE DIEST, vices gerente, Doctore Medico, Præside.

An sanitati noceat frequens exspuitio?

I.

EDICINÆ practicæ pars non infima Hygieine, cujus objectum quidquid sanitatem tueri, morbos præcavere, corpusque ad longævitatem disponere valet. Non igitur solummodò aëris, cibi & potûs, motûs & quietis, somni & vigiliæ, atque animi affectuum moderatio ac regimen ad eam pertinent, verùm etiam excernendorum retentio, & retinendorum excretio ipsi veniunt præcavendæ. Scilicet inter humores diversos qui à sanguine tanquam à fonte communi per diversa incernicula, sive glandulas veras sive poros simplices, segregantur ac secernuntur, alii ad certos usus vel individui conservandi vel sobolis propagandæ à beneficâ Naturâ destinantur, & appellantur *Recrementitii*; alii verò à Recrementorum elaboratione residui, assimilationem cum liquidis humanis pati indociles, tanquam inutiles imò noxii amandantur foràs & *Excrementitii* dicuntur; alii tandem, quasi mixtæ indolis, non immediatè quidem ad actiones naturales conferunt ut recrementa, nec aliunde perpetuò inutiles & noxios sese exhibent ut excrementa, sed partibus inungendis, lubricandis & ab excrementorum acrimoniâ defendendis inserviunt, nec unquam nocent nisi fortè qualitate peccent vel copiâ. Qui quidem humores (malè à quibusdam inter recrementitios, pejùs à nonnullis inter excrementitios recensiti, meliùs fortasse *Lubricantes* proprio nomine appellandi) quandoque intrà corpus retineri, quandoque à corpore eliminari possunt imò debent salvâ œconomiâ animali. At verò non idem de Recrementis & Excrementis ita propriè dictis affirmari potest. Quantùm enim horum retentio sanitati noceret, tantùm illorum excretio nimia foret insalubris. In hanc Regulam non frequentiùs peccatur quàm dum sive pravâ consuetudine, sive ignorantiâ & errore, ferè indesinenter exspuitur. Tunc enim foràs ejicitur humor blandus & utilis quo non salubrior alter in toto corpore, saliva nempe, quæ si deglutiretur & sanguini rursus misceretur, melior fieret ac melior, quâ verò deficiente innumera oriuntur mala.

I I.

PLURIMI hospitantur in humano corpore humores quorum ignoratur natura imò existentia ambigitur, vel quia ob tenuitatem nimiam oculos fugiunt, vel quia difficile est admodum illos in animalibus vivis ex ipso fonte sinceros haurire, & sufficienti copiâ colligere explorandos. Anatomici qui hactenus in detegendis corporis partibus solidis multùm nec sine fructu insudarunt, de fluidis ferè siluere quasi his non æquè ac prioribus staret œco-

nomia animalis. Chemia cujus objectum eſt varias entium naturalium proprietates indagare, plurima de Regno foſſili, pauciora de vegetabili, pauciſſima de animali hucuſque ſuppeditavit. Adeò ut vix quidquam de humoribus tùm ſanis tùm morboſis nobis conſtet, nedum œconomiæ animalis Doctrina perfectionis culmen, ut quidam autumant, attigerit. Attamen hoc vitium in ſalivam non cadit, cujus utique ea eſt ſcaturigo, eaque copia & colligendi facilitas, ut de ipſius naturâ & uſu, tùm ex qualitalibus nativis & phœnomenis quæ abſque ignis torturâ exhibet, tùm ex Analyſi Chemicâ, ritè exploratis aliquid certi ſtatuere poſſimus unde præſentis humoris illius utilitas abſentis noxa inferatur. Secernitur quidem à ſanguine puro, arterioſo, multis variiſque glandulis quas communi nomine *Stomaticas* Steno appellavit, (quarum quidem naturam, fabricam & ſitum docet Anatome) nimirum parotides, maxillares, ſublinguales, buccales, palatinas & tonſillas, ex quibus per plures ductus ſecretorios in oris cavum undique confluit, copioſiùs autem inter manducandum & loquendum. Quod attinet ad qualitates nativas ſalivæ, 1°. Diluta & pellucida eſt, odoris & ſaporis ferè prorſus expers. 2°. Igne non concreſcit, ut de lymphâ conſtat, ſed candenti laminâ metallicâ impoſita tota evaneſcit. 3°. Conquaſſata tenaciter ſpumeſcit. 4°. Veſtium maculas abſtergit ſaponis inſtar, ulcera mundat, tumores reſolvit. 5°. Farinæ fermentationem promovet, ut patet ex more vetularum Indiæ edentularum orizam & Maïz manducantium, dein ſuccum cum ſalivâ miſtum exſpuentium in vaſa, ut indè fermentatione paulatim conceptâ parentur potus inebriantes hiſce gentibus acceptiſſimi. 6° Tamen nimiam ſubſtantiarum animalium ad putrefactionem, vegetabilium ad aceſcentiam diſpoſitionem reprimere ac moderari videtur juxta Clariſſ. *Pringle* * experimenta. 7°. Tandem dum ore plane ſicco deficit ſaliva nullomodo ſentiuntur ſapores, licèt ſapidiſſima corpora linguæ & palato applicentur; dum vitiatur, injucundè guſtum afficiunt. Si autem ſaliva diſtillationi ſecundùm artem ſubjiciatur, ſuppeditat 1°. Liquores varios phlegmatico-ſalinos qui Tincturæ florum malvæ virorem communicant & cum ſpiritibus acidis efferveſcunt. 2°. Olei Empyreumatici & alkalibus ſaturati guttas aliquot. 3°. Ex maſsâ reſiduâ, calcinando & elixiviando aliquantula ſalis alkalini fixi quantitas educitur. 4°. Pauciſſima remanet terra Damnata Chemicis dicta. Ex his itaque non difficili negotio concludere eſt ſalivam eſſe humorem blandum ex copioſo phlegmate, multo ſale alkalino volatili * aqueis partibus tamen dilutiore quàm ut organa ſenſuum afficiat, aliquantulo oleo ſive ſulphure Phyſiologis dicto & pauco ſale alkalino ſimul in ſaponem coactis, tandemque terrâ pauciſſimâ compoſitum: adeoque genuinum ipſius uſum eſſe non modo vias deglutitionis lubricare, quod potiùs verùm eſt de tonſillarum & uvulæ muco, ſed vehiculum præbere ſaporibus ſolvendo alimentorum ſales, ac potiſſimùm alimenta duriora & ſicciora jam manducatione contrita penetrare, emollire, humectare, diſſolvere, primarum viarum digeſtionem inchoare, ingeſta ad aſſimilationem in naturam noſtram diſponere, atque ipſis primum quaſi animalitatis ſigillum imprimere.

* Vid. *Mém.* 5. *ſur les ſubſtances ſeptiques.*

* Sal ille volatilis ſeſe manifeſtat odore urinoſo dum linguæ applicatur ſal alkal. fixus cujus actione reſolvitur ſaliva.

III.

PRINCIPEM ergo inter humores Recrementitios locum tenet ſaliva, eo præſertim titulo quòd Digeſtioni opituletur, ut ſatis ſuperque evincit tum illius humoris qualitas, copia, ſecretionis locus, tum fontium ex quibus manat numerus, ſitus, vicinia. Porrò humor Recrementitius alimentorum coctioni inſerviens nunquam poteſt ſine noxâ rejici, imò quot & quanta ex frequenti illius exſpuitione oriri debeant incommoda veras œco-

nomiæ animalis leges callenti pateſcit. Non enim jam per Digeſtionem intelligitur ſola ex ingeſtis per tritum ſimplicem Chyli extractio, qualis ſecundùm artem ex mucilaginoſis ſeminibus extrahitur emulſio. Id figmenti evertit ex multiplici alimentorum adeò inter ſe diſcrepantium naturâ unus & idem ſemper naſcens chylus, ac requirit potiùs actionem humorum ſolventium ex ipſâ ſanguinis maſſâ per coctiones præcedentes paratorum, & aſſiduâ elaboratione ſecretorum, variorum fortaſſe in variis animalium ſpeciebus, quorum ea ſit energia ut tam diverſas ingeſtorum ſubſtantias inter ſe miſcere, & cum corpore nutriendo jam aſſimilare, earum odorem & ſaporem mutare, motum inteſtinum in iis excitare, inchoare fermentationem, putrefactionem retardare, ſalina ſolvere, oleoſa cum aquoſis miſcere, & ex iis tandem humorem blandum, uniformem, per lacteorum oſcula meabilem, cum lymphâ & ſanguine miſcibilem parare poſſint. Atqui ex anteceſſis patet ſalivam ad eos omnes effectus præſtantiſſimos ſymbolum primariò conferre tùm vi ſaponaceâ quæ ex oleo & ſale alkalino exſurgit, tum aquâ & ſpiritibus quibus etiam conſtat, tum denique perfectâ ipſius coctione & cruda aſſimilandi virtute ſingulari quam reſorptione in ſanguinem & iteratis circulationibus acquirit. Deficiente igitur ſalivâ, non ſolum pauciori quantitate ex ingeſtis educitur chylus, ſed etiam paratur deterior; ſi quidem obſervatum eſt * panem nigrum, ſi ſubitò abſque manducatione devoretur, & ſine ſalivæ admiſtione, poſt aliquot horas nihil mutatum revomi, eundem verò, ſi dentibus probè ſubigatur, & cum ſalivâ intimè miſceatur, in album liquorem abire chylo ſimillimum. Unde tritum illud animam ſuam odiſſe qui oderit maſticationem. Chylus autem deterioris notæ difficulter admodum in ſanguinem mutabitur, ſed per urinæ vias maximam partem eluetur & amandabitur foràs; adeoque etiam vel nihil vel parum lymphæ nutritiæ ſuppeditabit, nec non aliorum pariter quorumlibet Recrementorum, præſertim ſalivæ ipſiuſmet, ſecretio perturbabitur, unde rurſus eadem imò pejora redibunt incommoda. Quamvis enim iiſdem quibus nutrimur conſtemus, debet tamen præparari in corpore materies nutriens ut aſſimiletur in naturam noſtram & reſtituere poſſit illa quæ per actionem ipſam vitæ deperduntur, ſiquidem non ingeſta quælibet ſed digeſta ſola nutriunt. Læſâ autem primâ coctione ſeu mutatione alimentorum in chylum, læduntur & aliæ, nimirum chyli in ſanguinem transformatio, & ſanguinis ipſius in lympham nutritiam toti corpori proſpicientem aliaque recrementa partibus ſingularibus utilia mutatio, quæ eſt ſanè ultimus coctionis animalis terminus & finis.

* Boerh Prælect. Acad. §. 78.

I V.

QUOD jam de ſalivæ uſu ac neceſſitate ratione evicimus, id quoque quotidiana comprobat experientia. Sic, dum in primis viis aguntur tragœdiæ, obſervamus eos qui frequentiùs ſpuunt appetitu carere, faſtidire cibos, difficulter ac ne vix quidem concoquere, flatibus obnoxios eſſe. Cùm autem ulteriùs proceſſit mali labes, tunc temporis, conſumptâ per nimiam ſalivæ excretionem liquidiori materiâ, lentiſſima fit reliqua humorum maſſa, vix permeabilia fiunt vaſa capillaria, impeditur circulatio in minimis viſcerum præſertim abdominalium vaſculis, morbus naſcitur hypochondriacus, unde meritò olim Hippocrates ſputatores melancholicos eſſe aut fieri pronunciavit. Cujus quidem rei exempla quotidie nobis præbent ii quibus familiare eſt perpetuò maſtichen vel tabacum mandere, aut etiam tabaci fumum ex fiſtulâ frequenter ſugere. Hi enim, teſte Experientiâ, corpus ſuum exhauriunt & in anorexiam, maciem, ſitim, tabem, melancholiam denique ſe præcipitant. Olim more fuit receptum inter aulicos Galliæ noſtræ, ad exemplum

Principis, ut paſtillos ex maſtiche aliiſque medicamentis odoratis compoſitos continenter manducarent, unde ferè omnes in teterrimam atram bilem inciderunt, ex quâ non convaluere, niſi priùs cognitâ mali cauſâ à maſtiches manducatione deſinere juſſi. Tandem non modò chylus, non modò ſanguis, ſed etiam lympha nutritia blando ac dulci balſamo ad reſtaurandas vires adeò neceſſario per hanc deteſtabilem ſpuendi conſuetudinem orbatur, & ſenſim corpus miſerè tabeſcit. Unde Boerhaavius ait ſalivam exſpuitione voluntariâ nimis ſecretam ἀνορεξίαν, δυσπεψίαν, ἀτροφίαν creare. Narrat Ruyſchius *, auctor graviſſimus, puellam annos duodecim natam, quæ ob ingentem plagam in inferiori labro ſtillicidium perpetuum ſalivæ perpetiebatur, corpus habuiſſe diu tenellum & admodum exile, ſanatam verò mox increviſſe & juſtam corporis magnitudinem adeptam eſſe. Idem inviſit matronam quandam Amſtelædamenſem ſummoperè emaciatam & conſumpti ferè corporis, quam deſeruerant deſperantes omninò de ſanitate Medici. Dum circumſpiceret ad omnia ſedulus Medicus ut inquireret in cauſas mali, vidit fortè eam omni temporis momento in vas à latere appoſitum ſalivam exſpuere. Vetuit illicò ne hunc benignum humorem ejiceret. Quæ rerum mutatio! Brevi ſanata fuit abſque ope, ſine neceſſitate alterius auxilii: nec ſemel id ſe vidiſſe ait, imò verè ſæpenumero. Et ſanè nemini inter attentos Medicos non contigit ſimile quid obſervare. *Quàm errant igitur*, ut cum Ruyſchio * dicam, *qui ſalivam pro excremento noxio habentes, eam abjiciunt, eòque pulchriùs valere putant hominem quò frequentiùs eo corpus exonerat, cum in finem ſialogoga adhibentes & offas tenaces manducandas!*

* Ruyſch. Adv. II. n°. 5.

* Ruyſch. Ibid.

V.

NEC ſuadere debent exſpuitionem caſus nonnulli in quibus proritatur ſalivæ uberior excretio, v. g. in lue venereâ, in cachexiâ. In hâc enim non tam vera ſaliva ejicitur quam aqua inutilis & redundans ad quam eliminandam commendantur maſticatoria; in illâ autem id quod ſalivatione Mercuriali effluit eſt liquamen putridum è ſanguine liquefacto exulans à ſalivæ naturâ alienum. Neque etiam ſalivæ inutilitatem arguere debet critica per glandulas ſalivarias evacuatio in variolis & quibuſdam aliis morbis exorta: hâc enim viâ tunc liberatur corpus noxiâ perſpirationis inſenſibilis materiâ, quæ cruſtâ cutem tegente intra ſanguinis rivos repulſa eſt. Nec tandem cum exſcreatione confundenda perperam exſpuitio. Hæc enim eſt puræ putæ ſalivæ excretio, illa autem eſt viſcoſi muci à ſalivâ diſſimilis ex aſperâ arteriâ, bronchiis, imò tonſillis cum quodam conatu rejectio, quæ quidem ſæpiùs, præſertim matutino tempore, utilis eſt ac neceſſaria, dum ſcilicet ille mucus copiâ vel ſpiſſitudine peccans, partium lubricationi jam ineptus, morâ duntaxat & ſtagnatione excrementitius fit & exſcreandus. Saliva autem, quantâlibet copiâ ſecernatur in os, nunquam tamen excrementi nomine venit; ſed Naturâ per ſomnum monſtrante viam, ſemper deglutienda. Deglutita enim, & ſanguini iterum atque iterum miſta, repetitâ quaſi cohobatione optima fit & in menſtruum perfectiſſimum elaboratur.

Ergò ſanitati nocet frequens exſpuitio.

Proponebat Pariſiis JACOBUS SAVARY, Æduenſis, Doctor Medicus Remenſis, Saluberrimæ Facultatis Medicinæ Pariſienſis Baccalaureus, Theſeos Auctor, A. R. S. H. 1757,

A SEXTA AD MERIDIEM.

Typis Viduæ QUILLAU, Univerſitatis & Facultatis Med. Typographi, 1757.